

11. HAFTA

BÖLÜM 5 : GÖRELİ DİNAMİK: ENERJİ VE MOMENTUM

KÜTLE VE ENERJİNİN EŞDEĞERLİĞİ

DURGUN KÜTLESİ SIFIR OLAN PARÇACIKLAR

Kütle Ve Enerjinin Eşdeğerliği

- Einstein tarafından bulunan, durgun kütle ile enerji arasındaki bağıntı, görelilik teorisinin en önemli bağıntılarından biridir. Parçacıkların hızları $v \ll c$ oldukça, kinetik enerjinin göresiz tanımını kullanılabilir. Buna göre, kinetik enerjideki net kazanç kütle çarpı c^2 'deki net kazanca eşit olacaktır. Buna karşın kinetik enerji kaybının olduğu esnek çarpışmalarda ise parçacıkların durgun kütlelerinde bir artma olmalıdır.

Kütle Ve Enerjinin Eşdeğerliği

- Görelilik teorisinde enerjinin tanımı herhangi bir $v/c \ll 1$ sınırlaması olmadan aşağıdaki şekilde yapılmıştır.

$$\Delta E = c^2 \Delta M$$

- Kinetik enerjinin durgun kütleye dönüşümünde ortaya çıkan ΔM kütle değişimi, günlük olaylarda gözlenemeyecek kadar küçük bir değerdir.

Kütle Ve Enerjinin Eşdeğerliği

- Enerji kütleyle eşdeğer olduğundan, bir sistemin E toplam enerjisine karşı gelen bir $M = E/c^2$ şeklinde eylemsizlik kütlesi vardır.
- Kütlesiz bir kutu içinde her birinin kütlesi M olan N parçacık olsun. Kutu hareket ettirmek istendiğinde, kutu, NM kadar eylemsizlik kütlesi gösterir. Kutunun hızı $\mathbf{V}$ olursa momentumu $NM\mathbf{V}$ olur.

Durgun Kütlesi Sıfır Olan Parçacıklar

- $E^2 - p^2 c^2 = m^2 c^4$ denkleminde $M = 0$ alınırsa $E = pc$ olur. Bu nedenle $\mathbf{p} = \frac{v}{c} E$ denklemi $v = c$ olur. Bu sonuç durgun kütlesi sıfır olan parçacıkların ışık hızı ile hareket ettiğini söyler.
- Kuantum fiziğinde, ışık foton veya ışık kuantumu adı verilen parçacıklar gibi davranır. Foton durgun kütlesi sıfır olan bir parçacıktır.
- Fotonun enerjisi $E = h\nu$ dür.

Durgun Kütlesi Sıfır Olan Parçacıklar

- Enerjisi E olan bir foton, E/c momentumuna sahiptir. Bir foton, bir atom tarafından soğurulursa, E/c momentumu atoma aktarılır. Eğer foton yansırsa aktarılan momentum $2E/c$ dir.
- Birim hacim başına enerjisi U olan, L kenarlı ve içinde çok sayıda foton bulunan bir kübün ışınım basıncı göz önüne alınsın. Fotonlar rastgele doğrultularda hareket etsin, üçte biri küp kenarlarına paralel doğrultularda hareket etsin.

Durgun Kütlesi Sıfır Olan Parçacıklar

- Yüzeyle etkiyen ortalama kuvvet

$F = (\text{birim zamandaki çarpışma}) \cdot (\text{çarpışma başına aktarılan momentum})$

$$F = nL^2 \frac{E}{3}$$

- Burada birim hacimdeki foton sayısı n ise : $N = nL^3$

Durgun Kütlesi Sıfır Olan Parçacıklar

- Çok büyük enerjili her parçacık için, enerji ve momentum bağıntıları, belirli yaklaşıklıkta fotonlarla aynıdır. Farklı gözlemciler için, bir fotonun enerjisi ve momentumu farklı olsa da, hızı $v = c = E/p$ olup, bir foton gözlem çerçevesi değiştirilerek, durgun hale getirilemez.
- Sonuç olarak ışık kuantumunun kütlesi, bir durgun kütle olmayıp, enerjiye eşdeğer bir kütledir. Işık kuantumunun durgun kütlesi sıfırdır.

MOMENTUMUN ZAMANLA DEĞİŞİMİNİN DÖNÜŞÜMÜ

$$\frac{\Delta p_y}{\Delta t} = \frac{1}{\gamma} \frac{\Delta p'_y}{\Delta t'}$$

$$\frac{\Delta p_x}{\Delta t} = \frac{\Delta p'_x}{\Delta t'}$$

KAYNAKLAR

- Bu slaytların hazırlanmasında ‘**MEKANİK BERKELEY FİZİK DERSLERİ CİLT 1**’ kullanılmıştır.